

Pozice
Svazu měst a obcí České republiky
k budoucí podobě politiky soudržnosti a dalších politik EU po roce 2020

Svaz měst a obcí ČR:

1. Si uvědomuje složitost finanční, ekonomické a sociální situace způsobené pandemií COVID-19 na národní, regionální a EU úrovni a připomíná, že jejím dopadům a zejména následkům čelí v nemalé míře obecní a městské samosprávy. Zároveň jasně deklaruje, že města a obce ČR jsou připraveny čelit důsledkům krize a přijmout výzvy, které v nové situaci vznikají, ale k tomu potřebují rozumnou a jasně cílenou politickou a finanční podporu jak ze strany státu, tak z EU úrovně.
2. Upozorňuje, že hospodářské a sociální následky pandemie budou obrovské, a to nejen z národohospodářského pohledu, ale postihnou možná mnohem více i lokální a regionální úroveň, jednak z důvodu výpadků příjmů a zvýšení výdajů během pandemie a následné krize, ale zejména proto, že nejvíce postižené krizí jsou zejména ekonomické oblasti, které mají místní a regionální charakter často se značným významem pro zaměstnanost a život v území (cestovní ruch, lázeňství, služby, malí a střední podnikatelé, atd.). Kromě toho jsou fatálně zasaženy i oblasti života, které se ani doposud nebyly schopny bez podpory ze strany místních a regionálních orgánů a ekonomických subjektů svázaných s územím obejít, jako je sport, kultura, péče o potřebné skupiny obyvatel, sociální péče obecně atd. Na podpoře místních orgánů bývá též zcela závislé fungování různých zájmových organizací a spolků, které se ve velké míře aktivně zapojily během krize.
3. Žádá proto, aby nebyla v budoucím období vzhledem k potřebě obnovy ekonomiky snižována či nijak výrazně omezována (ne-li zastavena) podpora ze strany státu a prostřednictvím EU fondů, neboť by tak došlo k pozastavení investičních akcí ve městech a obcích. Města a obce jsou prokazatelným motorem rozvoje místní a regionální ekonomiky, v součtu pak druhým největším veřejným zadavatelem po vládě, role měst a obcí je v tomto ohledu nejen významná, ale realizované investice jsou klíčovými spouštěčem dalších projektů. Je tak důležité, aby města a obce získaly z národní a EU úrovně finanční podporu v dostatečné míře a za rozumných podmínek.
4. Domnívá se, že tato krize jasně prokazuje důležitost lokálních a regionálních ekonomik, jejich vzájemnou provázanost, její schopnost flexibilní reakce na nepředvídatelné situace a zajištění lokální soběstačnosti. Zejména EU úroveň by proto v reakci na současnou krizi měla v tomto duchu přehodnotit své přístupy a zaměření podpory a soustředit se mnohem více na podporu místního a regionálního rozvoje, a to jak ekonomického, sociálního, ale též společenského a kulturního hlediska. Tato krize jasně prokazuje, že v globalizovaném prostředí můžeme uspět jen za předpokladu, že budeme lokálně silní.
5. Potvrzuje, že nepostradatelným nástrojem pro rozvoj regionů měst a obcí na úrovni EU je politika soudržnosti. Pokud má být politika soudržnosti skutečným nástrojem pro obnovu a oživení v době pandemie a po ní, měla by se zaměřit na přímé řešení lokálních a územních problémů. Současná krize postihla, byť přímo nebo nepřímo, všechna území a regiony, a to rozdílnou měrou a způsobem postižení, proto je nutné v co největší míře uplatňovat „place based approach“ a poskytnout místní a regionální úrovni vysokou flexibilitu, kam prostředky zaměřit tak, aby dosáhla maximálního efektu (nikoli pouhé schopnosti absorpce). Jedním ze strategických nástrojů, které mohou přinášet významný efekt, jsou také integrované přístupy (realizované např. prostřednictvím Integrovanými územními investicemi či Komunitně vedeným místním rozvojem), které jsou schopny přinášet synergie mezi jednotlivými projekty. V žádném případě nesmí docházet k centralizaci podpory řízené bez lokálního a regionálního kontextu a znalosti potřeb území.
6. Upozorňuje, že vzhledem k udržitelnosti veřejných financí není zejména u veřejných subjektů vhodné pro obnovu po pandemii využívat ve větší míře finanční nástroje. Některé dobře cílené granty pro veřejné subjekty mohou výrazně vyšší měrou a nižším finančním objemem přispět k oživení jednotlivých sektorů, než přímá podpora podnikatelských subjektů (např. přímá podpora podnikatelů v sektoru cestovního ruchu je v době krize žádaná a potřebná, nicméně její charakter by měl být maximálně plošný, aby nenarušoval tržní prostředí; jednotlivé subjekty v tomto sektoru jsou v diametrálně odlišné situaci vzhledem k rozmanitosti a různorodosti, a to vzhledem k vlastnickým poměrům, typu podnikání, závislosti na lokalitě, přírodních podmínkách apod.; oproti přímé podpoře podnikatelských subjektů tedy společenské, kulturní a jiné aktivity pořádané městy a obcemi působí na oživení celého sektoru, plošně a efektivněji se synergií do dalších postižených sektorů). Tento příklad dokládá nutnost použití „place based approach“, protože míra postižení, způsoby a formy oživení se po skončení pandemie budou výrazně lišit v jednotlivých regionech, a dokonce i v jednotlivých lokalitách.

7. Zdůrazňuje, že jednou ze základních podmínek pro rychlé oživení a obnovu ekonomiky po skončení pandemie je přenastavení pravidel veřejné podpory, která nejsou ve stávající podobě srozumitelně a pevně stanovena a vykládají se na základě nálezů příslušných dozorových orgánů, a to v každém státě jinak. Kromě toho dochází k řádově diametrálním odlišnostem v aplikování pravidel dle typu projektu a programu. Proto Svaz požaduje, aby v rámci reakce na pandemii byla pravidla stanovena jasně a jednotně a minimálně pro některé oblasti, jako je např. oblast cestovního ruchu, lázeňství a kultury, byla vytvořena globální blokovaná výjimka. Projekty měst a obcí z podstaty věci nenarušují tržní prostředí, ale naopak mají sílu ho akcelarovat, což bude v době řešení následků pandemie klíčové. I proto Svaz také navrhuje, aby se uplatnění veřejné podpory nevztahovalo na veškeré veřejné subjekty a jimi vlastněné organizace a společnosti.
8. Žádá s ohledem na výše řečené, aby politika soudržnosti byla v budoucím programovém období ještě posílena (rozpočtově, územní orientací apod.) s tím, že se vrátí ke své podstatě, kterou je vyrovnávání rozdílů mezi regiony a posílení růstového potenciálu regionů. Z pohledu zkušeností a očekávaných důsledků současné pandemie může podpora regionů a municipalit nabývat zcela jiného rozměru, je třeba se ubránit tlaku monopolizace regionálních ekonomik a „vykupování“ oslabených regionálních a místních ekonomických kapacit nadnárodními a zejména mimoevropskými subjekty, což by bylo naprosto nežádoucí ve vztahu k potřebě soběstačnosti prokázané současnou krizí. Právě pro záchranu a oživení místních a regionálních ekonomik je třeba využít praktických znalostí a zkušeností místních a regionálních orgánů a místo globální tematické koncentrace nastavené v současných nařízeních uplatnit místní přístup.
9. Zdůrazňuje proto, že by v rámci budoucí politiky soudržnosti měly být výrazně sníženy požadavky na tematickou koncentraci, aby bylo možné v rámci obnovy využívat prostředky politiky soudržnosti cíleně, flexibilně a co nejefektivněji. Prostředky bude potřebné použít v různé míře v různých oblastech a územích. Zejména investice do infrastruktury jsou klíčovým hybatelem růstu ekonomiky, zaměstnanosti a konektivity území a jsou základní předpokladem pro další rozvoj. Proto i vyšší podpora v politickém cíli 3, 4 a 5 je potřebná. Politický cíl 5 by měl navíc obsahovat silná teritoriální témata, aby mohly obce a města realizovat klíčové projekty, které pomohou rozpohybovat své území.
10. Kromě toho upozorňuje, že na základě zkušeností z krize by mělo dojít k přehodnocení požadavků v oblasti zadávání veřejných zakázek, kde by bylo vhodné zohledňovat i místní příslušnost uchazeče, což mimo jiné přispěje i k nižšímu zatížení životního prostředí a celkově většímu efektu vynaložených veřejných prostředků pro místní ekonomiku, trh práce a sociální stabilizaci. Obecně by bylo vhodné provést revizi všech postupů a přístupů a provést změny, které by reflektovaly v současné době nabyté zkušenosti.
11. Podotýká, že vzhledem k nezaviněné vyčerpanosti veřejných rozpočtů je pro efektivní využívání prostředků politiky soudržnosti nezbytné změnit míru spolufinancování a zejména veřejným a neziskovým subjektům poskytnout maximální možnou míru spolufinancování ze strany EU i státu. Současný návrh způsobí velké problémy zejména regionům, které se nově zařadily do vyšší kategorie, a proto by pro ně měl být vytvořen režim phasing-out, který by umožnil zátěž vysoké míry spolufinancování rozložit v čase. Vyšší spolufinancování v kombinaci s dopady pandemie a nedostatkem investic by mohlo znamenat paralýzu veřejného investování jako celku, a tím i prohloubení ekonomické krize včetně jejich dalších následků.
12. Upozorňuje též, že čas bude klíčovým faktorem a vzhledem ke zpoždění, změnám nařízení a výpadkům přípravy projektů z důvodu krize, není vhodné uplatňovat pravidlo N+2, protože by docházelo spíše ke „zbrklému“ čerpání prostředků na základě požadavku rychlé absorpce na úkor kvalitních projektů přinášející vyšší efekt a evropskou přidanou hodnotu, jako jsou zejména projekty připravované v rámci integrovaných nástrojů nebo projekty nadregionálního významu, které přinášejí značné synergie.
13. Vidí jako potřebné, aby došlo k revizi všech politik EU a zohlednění návrhů řešení v období po pandemii. Politika soudržnosti nemůže sloužit jako jediná pro řešení dopadů pandemie. Domnívá se, že není vhodné zcela opouštět cíle Green Deal, ale je nutné na základě zhodnocení situace pro něj nastavit reálné parametry a časový harmonogram tak, aby ve svém důsledku nepůsobil kontraproduktivně vůči nezbytné budoucí obnově. Důležité bude zaměřit se i na oblasti zajišťující lokální dostatečnou nezávislost na vnějších zdrojích (materiálově, potravinově, energeticky aj.), dojde tak k posílení odolnosti.
14. Žádá pro města a obce vytvoření specifického režimu podpory v přímo řízených programech Evropské komise, kde je možné získat znalosti, dovednosti a budovat potřebnou kapacitu, a to prostřednictvím nově vytvořených a jednoduše nastavených programů či výzev přímo pro města a obce.